

İLKE POLİTİKA NOTU 13 | AĞUSTOS 2020

Eğitimde Teftiş Sistemi ve Politikaları

MURAT BÜLBÜL

Eğitimde Teftiş Sistemi ve Politikaları

Ö Z E T

MEB'in sorumluluk ve yetki alanındaki kamu eğitiminin niceliksel kapasitesinin büyüklüğü, ülke genelindeki yaygınlığı, harcanılan kamu parasının miktarı ve eğitimin ülke kalkınmasındaki stratejik önemi dikkate alındığında, bakanlığın merkez ve taşra teşkilatlarıyla eğitim-öğretim kurumlarının ve özellikle okulların teftişi daha önemli hâle gelmektedir. Bununla birlikte parlamenter hükümet sisteminde istikrarlı ve etkili bir biçimde eğitim teftişi politikaları ve uygulamaları geliştirilemediği gibi cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde (CHS) de istenilen etkililik düzeyine hâlen ulaşılamadığı söylenebilir. Bu düşüncüyü destekleyen birçok bilimsel araştırma, politika belgesi, STK görüşü, yargı kararları ve denetim raporları mevcuttur. Etkili, verimli ve CHS ile de uyumlu bir şekilde geliştirilmesi amaçlanan, bürokratik hantallıktan uzak bir yönetim yapısıyla örtüşen eğitim teftişi sisteminin oluşturulabilmesi için Anayasamızca da mümkün olan bakanlık merkez teşkilatına bağlı bölge yapılanmasına geçilmeli, liyakat unsuru odak noktası olacak biçimde müfettişlerin nicelikleri ve nitelikleri artırılmalı, konuyla ilgili yargı organlarının verilen kararlar vakit geçirmeksizin uygulanmalı, denetim raporları ilgili mevzuatın öngördüğü şekilde şeffaf ve hesap verilebilir biçimde kamuoyuyla paylaşılmalıdır.

Atıf: Bülbül M. (2020). *Eğitimde Teftiş Sistemi ve Politikaları* (Politika Notu: 2020/13). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. doi: 10.26414/pn013.

Y A Z A R H A K K I N D A

Murat Bülbül, lisans eğitimlerini sırasıyla bölüm birincisi olarak girdiği Marmara Üniversitesi Matematik (İngilizce) Öğretmenliği Bölümü'nde daha sonra da Türkiye derecesiyle girdiği İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde "onur derecesiyle" tamamladı. 2000 yılından itibaren MEB'e bağlı farklı okul türlerinde İngilizce ve Matematik Öğretmenliği ve il milli eğitim müdürlüğü bünyesinde ARGE uzmanlığı yaptı. 2006-2010 yılları arasında MEB'de müfettişlik görevinde bulundu. Yüksek lisansını Kocaeli Üniversitesi'nde Eğitim Yönetimi, Teftiş, Planlaması ve Ekonomisi programında "İlköğretim Okul Müdürlerinin Performanslarının 360 Derece Geri Bildirim Sistemiyle Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans teziyle tamamladı. Doktora eğitimini Gazi Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi programında, "Eğitimde Hesap Verebilirlik" adlı doktora teziyle 2011 yılında tamamladı. Birçok ulusal ve uluslararası projede görev alan Dr. Bülbül, eğitim yöneticileri ve öğretmenlere yönelik eğitimler vermektedir. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapan, eğitim bilimleri ve hukuk alanlarında dersler veren Dr. Bülbül'ün ulusal ve uluslararası makaleleri, bildirileri, kitap ve kitap bölümleri bulunmaktadır.

İLKE Vakfı pek çok hayır kuruluşunu kurmuş ve destek olmuş iradenin çalışmalarını derinleştirmek amacıyla 2010 yılında kurduğu bir çatı kuruluştur. İLKE, ilk günden itibaren yaptığı nitelikli çalışmalarla toplumu her açıdan geliştirmeyi kendisine şiar edinmiştir. Bu çalışmalarına Türkiye'nin geleceğinin oluşumuna katkı yapmak hedefiyle "Geleceğin Türkiye" Projesini eklemiştir. Proje kapsamında sekiz ana başlıkta ilgili alanlarda yetkin uzmanlara araştırma raporları hazırlanmaktadır. Ayrıca Türkiye ve Dünya meselelerini analiz edip; bütünlüklü, odaklı, uygulanabilir öneriler içeren politika notu serisi yayımlanmaktadır. "Eğitimde Teftiş Sistemi ve Politikaları" isimli bu politika notu, Geleceğin Türkiye raporları bağlamında hazırlanan dördüncü politika notudur.

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul Telefon: +90 216 532 63 70 E-posta: getu@ilke.org.tr Web: ilke.org.tr

© Tüm hakları saklıdır. İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı'nın yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı'nı bağlamaz.

Giriş

Teftişin ya da günümüz Türkçesiyle denetimin aslında yönetimin bir parçası ve süreci olduğu dikkate alındığında Türk millî eğitimindeki teftiş sisteminin ya da teftiş politikalarının değerlendirilmesine başlanmadan önce genel anlamda da olsa yönetim kavramının, cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemine geçişle birlikte eğitim sisteminin yeni oluşan yapısının kısaca tanımlanması, konunun daha iyi anlaşılması açısından oldukça önemlidir.

Yönetim Olgusu ve Teftiş

Öncelikle yönetim denen olgunun, bir örgütün amaçlarına ulaşırken yürüttüğü planlama, örgütleme, koordinasyon, iletişim, karar verme, liderlik etme ve değerlendirme gibi süreçlerin toplamı olduğu belirtilmelidir. Yönetici konumunda bulunan kişilerin de doğal olarak örgütün amaçladığı mal ve hizmetlerin üretilmesi süreçlerinde bir aksaklık yaşanıp yaşanmadığını, örgütün faaliyetlerinin hukuka uygun olarak devam edip etmediğini ve üretim sonucunda elde edilen çıktıların belirlenen standartlara uygun olup olmadığını kontrol etmeleri ve değerlendirmeleri, beklenen bir durumdur. İşte denetim olgusunun bütün bu kontrol, ölçüm ve değerlendirme işlemlerinin toplamı olduğu söylenebilir. Bu yönüyle denetim aslında yönetim fonksiyonunun olağan bir uzantısıdır.

Şüphesiz denetim tarz ve yöntemlerinin belirlenmesinde, örgütün türü ve yöneticilerin niteliğiyle şekillenen yönetim yaklaşımı en kritik role sahiptir. Örneğin; bir üniversitedeki denetim anlayışıyla bir devlet okulundaki denetim anlayışının farklı olması, beklenen bir durumdur çünkü bu iki kurumun yasal çerçe-

vedeki amaçları, personel niteliği, özerk hareket edebilme imkânları birbirinden oldukça farklıdır. Bu açıdan bir öğretmenin hazırlayacağı yıllık ders planının uygunluğu, okul müdürü tarafından denetlenebilecekken bir öğretim üyesince hazırlanan ders izlencesi için böyle bir durum söz konusu olmayacaktır. Ayrıca yöneticinin niteliği de oldukça önemlidir. Örneğin; bir okul yönetimindeki değişim sonucu yeni okul müdürünün daha otokratik bir tutuma sahip olması, öğretmenlerin daha yakından bir denetime tabi tutulmaları sonucunu doğurabilir ya da okul müdürünün öğretme-öğrenme süreçlerindeki bilgi ve beceri eksikliği sonucu öğretmenlere yönelik yürüteceği ders denetimi, evrak denetiminin ötesine geçemeyebilir. Eğitim yönetimi-denetimi ilişkisinde ilk olarak dikkate alınması gereken husus budur.

Çalışan sayısının ve iş hacminin oldukça fazla olduğu kurumlarda, yönetim ekibinin denetim görevlerini tek başlarına yapmaları doğal olarak beklenemez. Bu nedenle de yönetim makamının kendi yetki ve sorumluluğundaki denetim görevini, uzman kişilerden oluşan bir ekip aracılığıyla yürütmesi beklenen bir durumdur. Konu, milyonlarca öğrencisi, on binlerce kurumu, yüz binlerce personeli olan ve bütçeden önemli miktarda ödenek ayrılan Türk eğitim sistemi açısından değerlendirildiğinde, yönetime destek olacak bir "denetim sistemi"nin oluşturulmasının etkili bir yönetim sisteminin oluşturulabilmesi açısından kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu görülebilir. Bu da eğitim yönetimi-denetimi ilişkisinde dikkate alınması gereken ikinci önemli husustur.

Aşağıda cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi içerisindeki Türk eğitim sisteminin yapısının ve teftiş politikalarının 2023 Eğitim Vizyonu

Türk millî eğitim sistemi, okul öncesinden yükseköğretime, yaygın eğitimden örgün eğitime kadar birçok alanı içinde barındıran bir yapıdır ve bu husus, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda da belirtilmektedir.

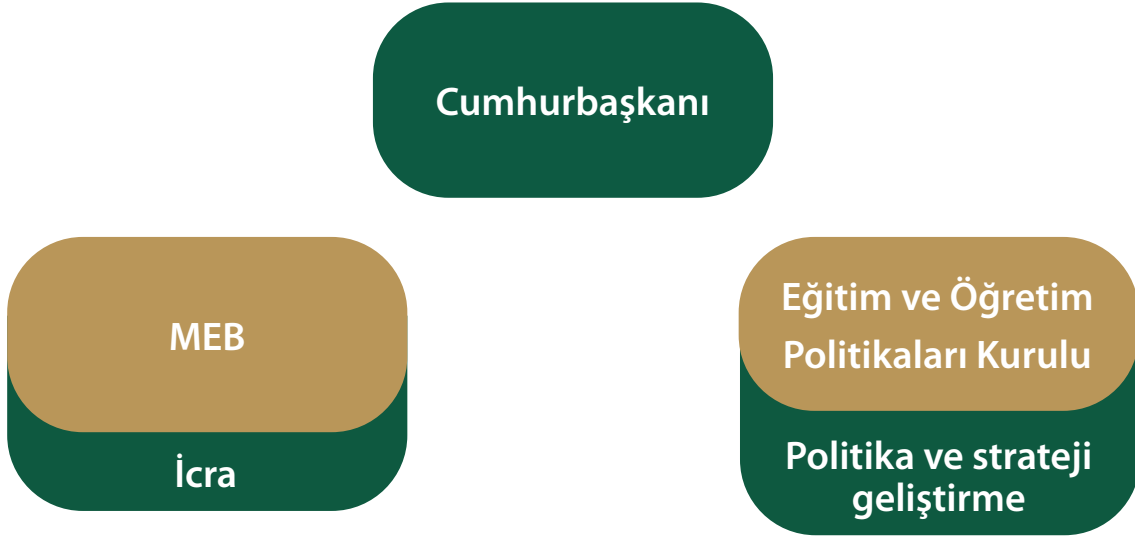
bağlamında incelemesine geçilmeden önce önemle belirtilmelidir ki parlamenter hükûmet sistemi içerisinde de özellikle 1997 yılında ilköğretimde zorunlu eğitim süresinin 8 yıla çıkmasıyla birlikte eğitim teftişi sisteminde de oldukça önemli sorunlar baş göstermiş ve bu sorunların çözümüne yönelik olarak geliştirilen politikalar, teftiş sistemindeki istikrarsızlığın artmasına yol açtığı gibi müfettişlerin özlük hakları ve çalışma koşullarında da oldukça olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Bülbül, 2016).

Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemine Geçişle Değişen Türk Millî Eğitiminin Yapısı

Eğitimdeki yönetim ve denetim ilişkisini kısaca açıkladıktan sonra özellikle cumhurbaşkanı hükûmet sistemine geçiş sonrası yeniden şekillenen Türk millî eğitiminin kapsamının, niteliğinin ve içeriğinin anlaşılmasının, eğitim denetimi sisteminin de anlaşılmasında kilit bir role sahip olduğu söylenebilir. Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin etkilerini incelemeye geçmeden önce önemle belirtilmelidir ki Türk millî eğitim sistemi, okul öncesinden yükseköğretime, yaygın eğitimden örgün eğitime kadar birçok alanı içinde barındıran bir yapıdır ve bu husus, 1739 sayılı Millî

Eğitim Temel Kanunu'nda da belirtilmektedir. Bu politika notunda ise amaçlanan yalnızca MEB'in sorumluluk ve yetkisindeki denetim çalışmalarıdır. Bu nedenle örneğin; YÖK'ün üniversiteler üzerindeki denetim faaliyetleri doğal olarak çalışmaya dâhil edilmemiştir.

2017 yılında halk oylamasıyla yapılan anayasa değişikliği sonucu yürütme yetkisi yalnızca cumhurbaşkanı tarafından kullanılan bir yetki hâline gelmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak cumhurbaşkanı hem cumhurbaşkanlığı teşkilatını hem de bakanlık teşkilatlarını kurma yetkisine sahip olmuştur. Bu da Türk millî eğitim sisteminin hukuki çerçevesinde ve yapısında önemli değişikliklere neden olmuştur (Bülbül, 2020). 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin (CBK) 20. maddesiyle daha önce eğitim sisteminde olmayan Cumhurbaşkanlığı Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu oluşturulmuştur. Kurulun görevleri incelendiğinde; okul öncesinden yükseköğretime, mesleki ve teknik eğitimden Avrupa Birliği eğitim ve gençlik programlarının yürütülmesine kadar eğitim sisteminin tüm alanlarında politika ve stratejiler geliştirmekle görevli oldukları görülmektedir. Bu nedenle Kurul, eğitim denetimi politikalarıyla ilgili öneriler de geliştirebilir. Bununla birlikte Kurulun sosyal medya hesabı üzerinden yapılan açıklamalarda bazı raporların da hazırlandığı ifade edilmektedir. Bu raporlar hâlihazırda kamunun erişimine açık olmadığından içerikleriyle ilgili bilgi sahibi olmak mümkün olmamaktadır. Adları paylaşılan raporların başlıklarına bakıldığında ise teftiş sistemine yönelik doğrudan bir raporun hazırlanmadığı izlenimi oluşmaktadır. İstisari nitelikte bir organ olan Cumhurbaşkanlığı Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu'nun parlamenter hükûmet sistemindeki

Şekil 1. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Türk Millî Eğitim Yapısı

muadilinin yine istişari nitelikte bir organ olan Millî Eğitim Şûrası olduğu söylenebilir. Köklü bir geçmişe sahip olan ve günümüzde lağvedilmiş olan şûranın kararları, kamuoyuna açık olarak paylaşılmaktaydı. Bununla birlikte şûralarda alınan tavsiye kararlarının denetim alanında olduğu gibi birçok alanda da somut politikalara dönüşmesi genellikle mümkün olmamıştır (Eriş, 2006; Aslaner, 2008; Bülbül, 2017). Bu açıdan istişari organlarca alınan kararların kamuya açık hâle gelmesi, uygulanmasını garanti etmemektedir. Bununla birlikte en azından akademik çevrelerce bu husus incelenebilir ve tartışılabilir hâle gelmektedir.

1 sayılı CBK'nin 301. maddesi ile de Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) teşkilat yapısı ve görevleri belirlenmiştir. Bu görevler incelendiğinde MEB'den beklenenin icrai nitelikte görevler olduğu açıkça görülmektedir. Kısacası Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu, eğitim politika ve stratejilerinin oluşturulması ve geliştirilmesine odaklanırken MEB, bu politika ve stratejilerden cumhurbaşkanınca uy-

gun görülenlerin hayat geçirilmesi ve izlenmesinden sorumludur. Zaten aynı CBK'nin 503/2 maddesinde bakanların; "...kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli kullanımı amacıyla, bakanlık hizmetlerini mevzuata, Cumhurbaşkanının genel siyasetine, Cumhurbaşkanı karar ve talimatlarına, kalkınma planlarına ve yıllık programlara uygun olarak yürütmekle... görevli ve Cumhurbaşkanı'na karşı sorumlu..." oldukları hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle eğitim denetimiyle ilgili politikalar analiz edilirken bu bakış açısıyla değerlendirme yapmak daha sağlıklı ve isabetli sonuçlara yol açabilecektir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş sonrasında ortaya konan ve kamuoyunda da yaygın bir biçimde tartışılan politika belgesinin 2023 Eğitim Vizyonu belgesi olduğu söylenebilir. Belge, teftiş sistemiyle ilgili birtakım değişimleri de içerdiğinden aşağıda öncelikle belge hakkında kısa bir değerlendirme yapılacak daha sonra da belgedeki teftiş sistemiyle ilgili içerik tartışılacaktır.

Eğitim sisteminin kendine has özellikleri dikkate alınarak ve sistem tutarlılığının sağlanması açısından eğitim yöneticileri ve müfettişlerle (dolayısıyla teftiş sistemiyle) ilgili hususların da yer almasının gerekliliğinin altı çizilmelidir.

2023 Eğitim Vizyonu ve Teftiş Sistemine Yönelik Hedefler

2023 Eğitim Vizyonu'nun denetimle ilgili hedeflerini değerlendirmeye geçmeden önce genel olarak belirtilmelidir ki bu politika belgesi, yukarıda açıklanan sistematikte uyşur nitelikte görünmemektedir. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi Millî Eğitim Bakanlığı'ndan beklenen bir politika ve strateji belgesi oluşturması değil belirlenen politikalar doğrultusunda, cumhurbaşkanının karar ve talimatlarıyla bu politika ve stratejileri uygulamaya koymasındır. Oysaki 2023 Eğitim Vizyonu'nun başında Millî Eğitim Bakanı'nın 6 sayfalık sunuş metninden, bu belgenin Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu'nun dahil olmadan yalnızca MEB'in sorumluluğunda ve bünyesinde hazırlandığı sonucuna rahatlıkla ulaşılabilir.

Belgede yer alan ve yukarıda açıklanan tartışmalı hususla kıyaslandığında cumhur-

başkanlığı hükümet sistemiyle uyşmadığı düşünölen bir başka nokta da Öğretmenlik Meslek Kanunu'na yönelik hedeflerdir. Anayasa değişikliği sonrası kanun teklifi verme yetkisi yalnızca milletvekillerine ait bir yetkidir ne Anayasa'da ne herhangi bir kanunda ne de herhangi bir CBK'de MEB'e böyle bir yetki ve görev verilmiş değildir. Bu açıdan belgede yer alan "Öğretmenlik Meslek Kanunu Çıkarılmasına İlişkin Hazırlık Çalışmaları Yapılması" ifadesi oldukça tartışmalıdır. Ayrıca yine belgede kanunun çıkarılmasına yönelik olarak küçük ve orta ölçekli pilotlama çalışmaları yapılacağına yönelik ifadeler rasyonel bir izaha muhtaçtır.

Bütün bu çelişkiler bir kenara bırakılırsa öğretmenlik mesleğiyle ilgili çıkarılacak bir yasanın içerisinde, eğitim sisteminin kendine has özellikleri dikkate alınarak ve sistem tutarlılığının sağlanması açısından eğitim yöneticileri ve müfettişlerle (dolayısıyla teftiş sistemiyle) ilgili hususların da yer almasının gerekliliğinin altı çizilmelidir. Bu açıdan toplumda bu yasayla ilgili gerçekçi beklentiler oluşup oluşmadığının tespitinin, oluştuğu takdirde de bu talebi yerine getirme sorumluluğunun milletvekillerinde olduğu bir kez daha hatırlanmalıdır (KamuPersoneli.net, 2019).¹

2023 Eğitim Vizyonu'nda, "Teftiş ve Kurumsal Rehberlik Hizmetleri" başlığı altında şu hedeflere yer verilmektedir (s. 50):

1. Teftiş sistemimizin kurumsal rehberlik ile inceleme, araştırma ve soruşturma bile-

1 Bu açıdan Adana Milletvekili İsmail Konuk'un bir konuşmasında Milli Eğitim Bakanı'nı kastederek: "Ziya Hoca, Öğretmenlik Meslek Kanunu ne oldu?" demesi gerçekten düşündürücüdür. Oysaki yukarıda da belirtildiği gibi yasa teklifi verme yetkisi bakanlarda değil milletvekillerindedir. Bu dikkat çekici ifade; cumhurbaşkanlığı hükümet sistemin yalnızca MEB üst yönetim kadrosu tarafından değil bazı milletvekillerince de anlaşılamadığına örnek olarak verilebilir.

şenleri ayrılıp okul gelişimine yönelik kurumsal rehberlik, özel bir uzmanlık alanı olarak yapılandırılacaktır.

2. Teftiş süreci ve müfettişlik rolleri, öğretmen ve okullarımızın ihtiyaç duyduğu rehberlik hizmetlerini sunmak üzere yeniden yapılandırılacaktır. Bu süreçte Millî Eğitim Bakanlığı müfettişleri; araştırma, inceleme ve soruşturma görevlerinin yanında yerinde yaptıkları yapılandırılmış gözlemler, paydaşların görüşleri, yapılandırılmış veri toplama araçlarıyla ve elde ettikleri verilerle oluşturdukları analiz raporlarını, doğrudan okula ve Millî Eğitim Bakanlığı'na sunacaklardır. Bu raporlar, gelişim odaklı tüm paydaşlar ve ilgili birimlerle paylaşılacak sadece hata ve eksiklik tespiti olarak değil gelişimsel veri olarak da hizmet sunacaktır.
3. Okul gelişimine yönelik rehberlik bileşeni, il ve ilçe düzeyinde de yapılandırılacaktır.
4. Okul ve program türlerine bağlı ihtisaslaşmış "Kurumsal Rehberlik ve Teftiş" dalları oluşturulacaktır.

Öncelikle belirtilmelidir ki rehberlik ve soruşturmacı rolleri gibi birbiriyle çatışan rollerin farklı birimlerde ayrıştırılması, olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte MEB teftiş sisteminin yapısı ve işleyişiyle ilgili olarak gerek akademik çalışmalara konu olmuş gerekse de ilgili STK'lar tarafından uzun yıllar dile getirilmiş ve hâlen de geçerliliğini koruyan önemli sorunlar bulunmaktadır. Belli başlı sorunlar; teftiş sistemindeki örgütlenmede çok başlılık, müfettiş-öğretmen iletişimde yaşanan sorunlar, müfettiş sayısının yetersizliğinden kaynaklanan iş yoğunluğu ve bunun sonucunda teftiş, rehberlik, inceleme ve soruşturma görevle-

Müfettişlerin kurum denetiminde çoklu veri kaynaklarına dayalı bilimsel yöntemleri çağrıştıran yaklaşımlar sergilemesi önemli bir hedeftir.

rinde yaşanan aksaklıklar olarak ifade edilebilir. Bu nedenle de belgede teftiş sistemine yönelik sorunların ve hedeflerin bütüncül bir bakış açısıyla belirlendiğini söylemek güçtür (Eğitim Bir Sen, 2018; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, 2016; Ertürk, 2020; Tem-Sen, 2018; Türk Eğitim-Sen, 2018).

2023 Eğitim Vizyonu belgesinde, müfettişlerin araştırma, inceleme ve soruşturma görevlerinin yanı sıra yapılandırılmış gözlemler, paydaşların görüşleri ve yapılandırılmış veri toplama araçlarıyla elde ettikleri verilerle oluşturdukları analiz raporlarından da bahsedilmektedir. Müfettişlerin kurum denetiminde çoklu veri kaynaklarına dayalı bilimsel yöntemleri çağrıştıran yaklaşımlar sergilemesi önemli bir hedeftir. Bununla birlikte MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın internet sayfası incelendiğinde, belgede belirtilen anlayışa uygun bir kurum denetimi örneğine rastlanılmadığı gibi örnek bir denetim raporu şablonuna da ulaşılamamaktadır. Bunun yanı sıra geleneksel bir bakış açısının yansımaları olarak düşünülebilecek şekilde inceleme ve soruşturma ile ilgili önemli ölçüde bilgi ve belgenin bulunduğu söylenebilir. Belgeden sonra MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan Bakanlık Maarif Müfettişleri Görev Standartları'nda ise kurumlara yönelik denetimle ilgili çok genelgeçer bilgilere yer verildiği de görülmektedir.

Bir yılda denetlenen okul sayısının tüm okullara oranının %4,36 olduğu görülmektedir. Kabaca bir hesapla bu müfettiş sayısı ile tüm okulların denetimi için 23 yıl gibi bir süreye ihtiyaç duyulmaktadır.

Aslında denetim raporlarının uygun vasıtalarla kamuoyunun incelemesine açılması yasal bir yükümlülüktür. Bu yükümlülük, Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğin 6. maddesinde şöyle belirtilmektedir:

Kesinleşen faaliyet ve denetim raporları uygun vasıtalarla kamuoyunun incelemesine açık hale getirilir. Kurum ve kuruluşlar, Kanun ve bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde, bilgi edinme hakkının etkin olarak kullanılabilmesi ve bilgi edinme başvurularından kaynaklanan iş yükünün en aza indirilebilmesi amacıyla kurumsal internet sayfalarını bu madde hükümlerine göre yeniden şekillendirir. Bu Yönetmelik kapsamındaki kurum ve kuruluşlar, bu bilgileri tek tek birimler bazında, aynı kurumsal internet sayfası üzerinden; zorunlu hallerde kurumsal internet sayfasından link verilmek suretiyle birime ait internet sayfası üzerinden kamuoyunun bilgisine sunarlar.

Yönetmeliğin emredici hükümlerine rağmen MEB Teftiş Kurulu'na yapılan denetimlerle ilgili bilgiler kamuoyuyla paylaşılmamaktadır. Denetim raporlarının kamuya açık olarak

paylaşılmaması, MEB bünyesindeki diğer denetim birimi olan ve kamusal şeffaflık ve hesap verebilirliği amaçlayan 5108 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'na dayalı olarak kurulan MEB İç Denetim Birim Başkanlığı'nın hazırladığı raporlar açısından da maalesef geçerlidir. Birim, ilk kurulduğu yıllarda MEB'e yönelik önemli eleştirilerin yanında nitelikli önerilerin de yer aldığı raporlar hazırlayıp yayımlamış ve bu öz eleştirel tavrı nedeniyle kamuoyunun da takdirini kazanmıştır. Ancak daha sonra MEB İç Denetim Birim Başkanlığı, güncel raporlarının içeriğini kamuya açık olarak paylaşmamaya başlamış hatta önceden paylaşılmış olan raporları bile Bakanlığın sitesinden kaldırmıştır. Bununla birlikte MEB'in sitesinden ulaşılamayan bu raporlara, farklı haber sitelerinden erişilebilir olması düşündürücüdür (Memurlar.net, 2010). Son yıllarda İç Denetim Birim Başkanlığı'nın kamuoyundan takdir toplayan şeffaf tavrından uzaklaşarak içe kapanık bir yapı sergilediğine dair gözlemlerimiz, bilimsel bazı araştırmalarca da desteklenmektedir (Püsküllüoğlu, Anasız ve Hoşgörür, 2019).

Bu tartışmalar kapsamında Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'un 2013 yılında henüz bakan değilken bir internet sitesinde eğitim sistemine eleştiri niteliğinde ifade ettiği "Hesap verebilirlik mekanizmalarının bürokratik can simitleriyle tıkanması çözüm üretmeyi güçleştiriyor" (Eğitim Tercihi, 2014) sözünün kendisine bağlı denetim birimlerinin şeffaflığında gözlemlenen sorunlarla bir açıdan devam ediyor olması yoruma açıktır. Denetimle asıl olarak amaçlanan, hesap verebilirliğin sağlanması için şeffaflığın en önemli bileşenlerden biri olmasıdır (Bülbül, Acar ve Özdemir, 2018).

Okul sayısı	68 bin 276
Öğretmen sayısı	1 milyon+
Öğrenci sayısı	18 milyon 108 bin 860
MEB teftiş kurulu personel sayısı	545
Denetlenen resmi ve özel okul sayısı	2988
Bir yılda denetlenen okul sayısının tüm okullara oranı	%4,36
Mevcut müfettiş sayısı ile tüm okulların denetlenebileceği süre	23 yıl

Şekil 2. Teftiş Sistemine Yönelik Veriler

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2020

Eğitim Denetim Sistemine Yönelik Dış Denetim ve Yargısal Denetimle İlgili Değerlendirmeler

Bilindiği gibi kamu idarelerine ve kurumlarına yönelik en önemli dış denetim, Sayıştay tarafından TBMM adına yürütülen denetimdir. Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak Sayıştay'ın MEB 2018 Yılı Sayıştay Denetim Raporu'ndaki denetim sistemiyle ilgili değerlendirmelerine yer verilecektir. Bu değerlendirmeler öncelikle denetim sisteminin niceliksel yetersizliklerine vurgu yaptığından aşağıda bazı istatistiklere yer verilecektir.

Çalışmanın başında da belirtildiği MEB'in yetki ve sorumluluk alanındaki kurum, öğretmen ve öğrenci sayıları oldukça dikkat çekicidir. 2018 yılı Millî Eğitim Bakanlığı verilerine göre 68 bin 276 okulda, 1 milyondan fazla öğretmen ve toplam 18 milyon 108 bin 860 öğrenci bulunmaktadır (MEB, 2019). Böylesine büyük bir yapının denetimini tasarlamak ve bu tasarıma uygun müfettiş sayılarını be-

lirlemek önemli bir konudur. MEB 2019 yılı verilerine göre MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı'nda toplam 545 personel bulunmakta ve denetlenen resmî ve özel okul sayısı ise 2988'dir (Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2020). Bu istatistikler değerlendirildiğinde bir yılda denetlenen okul sayısının tüm okullara oranının %4,36 olduğu görülmektedir. Kabaca bir hesapla bu müfettiş sayısı ile tüm okulların denetimi için 23 yıl gibi bir süreye ihtiyaç duyulmaktadır.

Böylesine uzun bir periyotta teftiş hizmetlerinin yerine getirilmesinin şüphesiz birçok olumsuz sonucu olabilecektir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin son fıkrasındaki "Disiplin cezasını gerektiren fiil ve hallerin işlendiği tarihten itibaren nihayet iki yıl içinde disiplin cezası verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrar" hükmü dikkate alındığında böyle bir teftiş sistemiyle okullarda disiplin sorumluluğu gerektiren birçok işlem ve fiilin teftiş esnasında tespit edilseler de ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrayabilecektir. Bundan

Ülkemizin büyüklüğü ve okulların tüm ülke boyunca yaygınlığı dikkate alındığında bu kadar merkeziyetçi bir anlayışın eğitim denetiminin verimli ve etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi için yeterli olmayacağı açıktır.

daha önemlisi, MEB maarif müfettişlerince rehberliğe gereksinim duyan birçok öğretmen ve okul yöneticisi belki de hiçbir zaman müfettişlerin rehberliğinden yararlanamadan emekli olacak ve bu kişilerin eğitim hizmeti verdiği öğrenciler de bu hatalı uygulamaların düzeltilememesi sonucu çok ciddi mağduriyetler yaşayabileceklerdir.

Yukarıda açıklanan bu durum ve bu bağlamda verilen örnekler yalnızca Başkent bünyesinde bulunan MEB maarif müfettişlerinin niceliksel olarak yeterli olmadığını açık bir göstergesidir. Peki, müfettiş sayısını arttırmak tek başına yeterli bir çözüm olacak mıdır? Ülkemizin büyüklüğü ve okulların tüm ülke boyunca yaygınlığı dikkate alındığında bu kadar merkeziyetçi bir anlayışın eğitim denetiminin verimli ve etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi için yeterli olmayacağı açıktır. Sayıştay raporunda da bu hususlara detaylı bir biçimde yer verilmiştir.

Merkeziyetçi bir anlayışla ve az sayıdaki müfettişle teftiş çalışmaları yürütülürken il millî eğitim müdürlükleri bünyesinde şahsa bağlı kadroyla çalışan maarif müfettişlerinden de bahsetmek önemli görülmektedir. Bu müfettişler hâlihazırda bakanlık tarafından teftiş, inceleme ve soruşturma çalışmalarında

görevlendirilmemektedir. Kamu zararına yol açtığı düşünülen bu hususa da Sayıştay'ın 2018 Yılı Millî Eğitim Bakanlığıyla İlgili Denetim Raporu'nda yer verilmiştir. Bakanlık Teftiş Sisteminin İstikrarlı Bir Yapı ve İşleyişe Kavuşturulamaması başlıklı 6 sayılı bulguda "...şahsa bağlı kadro hâline dönüştürülen illerdeki müfettiş kadrolarının dengeli dağılmadığı ve mevcut kadroların verimli değerlendirilemediği görülmüştür" ifadesiyle teftiş sisteminin etkili ve verimli bir biçimde işletilmediği vurgulanmıştır. Rapor incelendiğinde, teftiş sistemiyle ilgili MEB'e yönelik farklı ve haklı diğer eleştiriler de bulunmaktadır (Sayıştay Başkanlığı, 2019, s. 38).

Raporda MEB'in bu eleştirilere verdiği yanıt dikkat çekici ve hukuki açıdan oldukça sorunlu gözükmemektedir. Yanıt aşağıdaki gibidir:

Bakanlık denetim sisteminde yapılan tüm değişim ve dönüşüm çalışmaları, Türkiye Büyük Millet Meclisinde çıkarılan yasal düzenlemeler neticesinde hayata geçirilmiştir. Dolayısıyla, denetim bulgusunda eleştiriye konu husus idari işleyişe ilişkin olmayıp, Türk Milleti adına yüce Meclisin iradesi ile ortaya koyduğu yasal düzenlemelere ilişkindir. Yüce Meclis tarafından yapılan yasal düzenlemeler çerçevesinde Bakanlık idari yapısı en iyi şekilde kurgulanmaya ve işletilmeye çalışılmaktadır. İdarenin bunun aksi bir düzenleme ve işlem yapması düşünülemez.

Mevcut durumda, 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin; "Maarif Müfettişleri illerde il müdürüne bağlı olarak inceleme, araştırma ve rehberlik hizmetleri ile il müdürünün vereceği diğer görevleri yapar. Maarif müfettişlerinin çalışma usul ve esasları yönetmelikle belirlenir." hükmü-

Şekil 3. Teftiş Sistemine İlişkin Mevcut Sorunlar

nü içeren düzenlemesinde, bu kadrodaki kişilerin unvanları her ne kadar müfettiş olarak korundu ise de görev tanımları müfettişlerle birebir örtüşmemektedir. Bu sebeple bunların denetim biriminin bir parçası olarak değerlendirilmesi doğru bir yaklaşım değildir (Sayıştay Başkanlığı, 2019, s. 44).

Yanıtı dikkat edildiğinde, Bakanlığın yasal düzenlemeden dolayı teftiş sistemini bu şekilde işletmek zorunda kaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Oysaki yanıtın verildiği tarihte, 652 sayılı KHK'nin ilgili hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır. Yürürlükteki mevzuat, 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 24. maddesidir. Bu maddenin birinci fıkrası: "Bakanlıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmasına ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde öngörülmesi kaydıyla bakanlık, kurum ya da birim düzeyinde müfettiş, denetmen, denetçi, kontrolör, aktüer ile müfettiş yardımcısı, denetmen yardımcısı, denetçi yardımcısı, aktüer yardımcısı ve stajyer kontrolör istihdam edilebilir" hükmüne yer vermektedir. Yani Sayıştay tarafından eğitim denetimi sistemine yönelik eleştiriler, yürütme organı tarafından düzenlenebilecek nite-

liktedir. Kanun koyucu, yürütme organına yukarıda da belirtildiği gibi açık bir yetki vermiştir. Çalışmanın önceki kısımlarında değinilen Öğretmenlik Meslek Kanunu gibi TBMM'nin yetki alanındaki bir konu hakkında MEB'in çalışma yapması ne kadar eleştiriye açıksa MEB tarafından ilga edilmiş bir yasal hükmün hâlâ varlığını devam ettiriyormuş gibi sunularak yürütme organınca çözülebilecek bu konunun TBMM'ye havale edilmesi de bir o kadar tartışmaya açıktır.

Konuya ilişkin bir başka eleştiri ise Anayasa üzerinden sunulmalıdır. Teftiş sistemi için bölge teşkilatlanmasının Anayasamızda dayanağı bulunmaktadır. 126. Maddenin son fıkrasında: "Kamu hizmetlerinin görülmesinde ve rim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev yetkileri kanunla düzenlenir" ifadesine yer verilmektedir. Görüldüğü gibi böyle bir teşkilatlanma için kanunla düzenleme şarttır ve CBK ya da yönetmelik gibi bir düzenleyici işlem yeterli olmayacaktır.

Eğitim denetim sistemiyle ilgili olarak güncel ve hâlâ çözülememiş bir sorun da MEB'in, Danıştay ve idare mahkemelerinin kararını uygulamamaktaki ısrarıdır. Danıştay'ın kara-

ıyla şu an görevde bulunan tüm MEB Maarif Müfettişlerinin alınmasına zemin hazırlayan Maarif Müfettişliği Mülakat ve Atama Kılavuzu ve Ankara 4. İdare Mahkemesi'nin 06.04.2018 tarih 2017/1118E. 2018/991K sayılı kararı ile bu kılavuza dayalı olarak yapılan tüm bakanlık maarif müfettişlerinin atama işlemlerinin iptal edilmesine rağmen hâlen MEB'in yargı kararını uygulamadığı görülmektedir (Memurlar.net, 2019). Oysaki Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasında belirtildiği gibi: "Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

İdari yargı kararıyla müfettişlikleri iptal edilen kişilerin hâlen teftiş çalışmalarında görevlendirilmesi, yaptıkları idari işlemleri yetki

açısından sakatlayacak ve bu işlemlerin idari yargı makamlarınca iptali gerçekleştirilebilecektir. Bütün bu süreçlerde ciddi bir kamu kaynağının yetkisiz kişilerce kullanılması da yargı kararını uygulamayan yetkililer açısından hukuki ve cezai sorumlulukların doğmasına yol açabilecektir (Özbey, 2009).

Mevcut Duruma İlişkin Notlar ve Politik Alternatifler

İlgili mevzuat, bilimsel literatür, Sayıştay ve Danıştay gibi yüksek mahkemelerin kararları kapsamlı bir biçimde incelenmesi sonucunda yukarıda tartışılan hususlar kısaca özetlenecek olursa:

1. MEB, merkez, taşra ve okul yönetimlerinin etkili, verimli ve istenilen standart-

Şekil 4. Teftiş Sisteminin İyileştirilmesine Yönelik Politika Önerileri

larda bir kamu hizmeti üretebilmeleri için mevcut teftiş yapısı ve işleyişi yeterli olmamaktadır.

2. Parlamenter hükûmet sisteminde eğitim teftişi alanında devam eden sorunlar, cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminde de büyük ölçüde devam etmektedir. Bununla birlikte bu sorunların çözümü için mevcut sistemde yürütme organının elinde yeterli yasal altyapı ve imkânlar bulunmaktadır.
3. 2023 Eğitim Vizyonu belgesi kamuoyunda belirli bir ölçüde teveccühle karşılanmış olsa da teftiş sistemiyle ilgili kapsayıcı ve bütüncül hedeflerin ortaya konmadığı ve bu alandaki beklentinin karşılanmadığı söylenebilir. Bununla birlikte 2023 Eğitim Vizyonu'nda maarif müfettişlerinin çalışmalarında bilimsel yöntemleri kullanacaklarına dair ifadeler önemli görülmektedir.
4. MEB maarif müfettişleriyle ilgili yargı kararları dikkat çekici bir biçimde hâlen uygulanmamaktadır. Ayrıca şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim anlayışının gerektirdiği ölçüde denetim raporları kamuya açık hâle getirilmemektedir. Bu durum hukuk devleti anlayışını ve idareye olan güveni zedelemektedir.
5. Müfettişlerin seçilmelerinde ve yetiştirilmelerinde liyakat unsurunun ihmal edildiği gözlemlenmektedir. Ayrıca son yıllarda teftiş sisteminde yapılan istikrarsız değişimler hem kadrosu il millî eğitim müdürlüklerinde bulunan müfettişlerin hem de MEB merkez teşkilatında çalışan Bakanlık maarif müfettişlerinin çalışma koşullarında ve özlük haklarında sorunların oluşmasına yol açmıştır. Bunun yanında bu istikrarsız dönüşümler, müfet-

tişlerin kariyerleriyle ilgili güven algılarını zedeleyebilecek niteliktedir.

Politika Önerileri

Raporda yer verilen tartışmalara bağlı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. MEB maarif müfettişleriyle ilgili idari yargı kararları daha fazla kamu zararına yol açmadan ve vakit geçirilmeksizin uygulanmalıdır.
2. Devlet sırrı niteliği taşımadıkları aşikâr olan eğitim kurumlarıyla ilgili denetim raporları kamuya açık hâle getirilmeli böylelikle sivil toplum kuruluşlarınca, akademik çevrelerce ve ilgili tüm kamuoyunca eğitimle ilgili tespit edilen sorunların öğrenilebilir ve tartışılabilir hâle getirilmesine olanak sağlanmalıdır.
3. Bu geniş fıkri zenginlik içerisinde uygulanabilir çözüm önerileri geliştirilmesine olanak tanınmalı, böylelikle teftiş sisteminin etkililiğinin, verimliliğinin ve kamuoyundaki olumlu algının yükseltilmesi hedeflenmelidir.
4. Merkeziyetçi bir anlayışla ve sayıca yeterli olmayan müfettiş kadrosuyla eğitim sisteminin denetlenemeyeceği açık olduğundan denetim sisteminde yeni bir yapılanma ve yargı kararlarını da dikkate alarak liyakate dayalı ve sayıca daha fazla müfettiş istihdam edilmelidir.
5. 2023 Eğitim Vizyonu'nda belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için üniversitelerle iş birliği içinde müfettişlerin mesleki gelişimlerinin sürekliliğinin sağlanması şarttır.
6. Yeni denetim sisteminde bölge biçiminde bir teşkilatlanma yerinde olacaktır.

Çünkü mevcut merkeziyetçi anlayışla hantal ve verimsiz bir işleyiş sergilenirken il düzeyinde yapılacak bir denetim örgütlenmesi, müfettişler üzerinde yerel baskıların fazlaca hissedilir olmasına neden olabilecektir. Oysaki Bakanlığa bağlı bir bölge örgütlenmesi hem hantallığı ve ağır işleyişi giderebilecek hem de yerel baskılardan uzak bir çalışma ortamı sağlayabilecektir.

Sonuç olarak belirtilmelidir ki raporda yer verilen politika önerileri, eğitim teftişi sistemindeki mevcut sorunların çözümünde oldukça gerçekçi ve uygulanabilir nitelikte olan özgün önerilerdir. Raporda dile getirilen önerilerin uygulanması durumunda cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi ve 2023 Eğitim Vizyonu ile amaçlanan nitelikli eğitim hedeflerine ulaşılmasında da oldukça önemli katkılar sağlanacaktır.

Kaynakça

- Aslaner, N. (2008). *Millî Eğitim Şuraları ve eğitim politikaları (1939-46)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bülbül, M. (2017). Eğitim denetimi sisteminde yapılan güncel değişikliklerin millî eğitim şura kararları bağlamında değerlendirilmesi. *12. Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi içinde (ss. 621-623)*. Ankara.
- Bülbül, M. (2020). *Eğitim hukuku*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Bülbül, M., Acar, M. & Özdemir, S. (2018). *Eğitimde Hesap Verebilirlik*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası. (2016). *Maarif Müfettişliğine Yönelik Değişiklikler, Eğitim Denetiminde Yeni Sorunlara Yol Açacaktır!* <http://egitimsen.org.tr/maarif-mufettisligine-yonelik-degisiklikler-egitim-denetiminde-yeni-sorunlara-yol-acacaktır/> adresinden erişilmiştir.
- Eğitim Bir Sen. (2018). Denetim, kadavraya otopsi değil hayata koruyucu hekimlik yapmaktır. *Eğitime Bakış*, 14, 14-140.
- Eğitim Tercihi. (22 Ocak 2014). Prof. Dr. Ziya Selçuk'un 2012-2013 yılı eğitim değerlendirmesi. <http://www.egitimtercihi.com/okulgazetesi/12930-prof-dr-ziya-selcuk-un-2012-2013-yili-egitimdegerlendirmesi.html> adresinden erişilmiştir.
- Eriş, S. (2006). *1961-1987 yılları arasında gerçekleştirilen Millî Eğitim Şuraları ve alınan kararların uygulamaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ertürk, A. (2020). 2023 Eğitim Vizyonu: Sorunlara çare mi? *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 321-345.

- KamuPersoneli.net. (10 Şubat 2019). *60 bin öğretmen ataması beklenirken MEB'in önlük tanıtması tepki çekti!* <https://www.kamupersoneli.net/egitim/60-bin-ogretmen-atamasi-beklenirken-mebin-onluk-tanitmasi-tepki-h82053.html> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2019). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2018-19*. http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=361 adresinden erişilmiştir.
- Memurlar.net. (10 Mart 2010). *MEB, iç denetim birimi başkanlığı 2009 yılı faaliyet raporu*. <https://www.memurlar.net/haber/161970/> adresinden erişilmiştir.
- Memurlar.net. (22 Kasım 2019). *MEB, bakanlık maarif müfettişleri atamalarına iptal kararı*. <https://www.memurlar.net/haber/868677/meb-bakanlikmaarif-mufettisleri-atamalarına-ip-tal-karari.html> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2020). *2019 yılı idare faaliyet raporu*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_03/12144540_28191618_Milli_EYitim_Bakanly-YY_2019_YYIY_Ydare_Faaliyet_Raporu_28.02.2020.pdf adresinden erişilmiştir.
- Bülbül, M. (2016). *Millî Eğitim Bakanlığının denetim örgütlenmesinde yapılan güncel değişikliklere ilişkin görüşler*. <http://www.uncuyoneticiler.com/politika-notlari/milli-egitim-bakanliginin-denetim-orgutlenmesinde-yapilan-guncel-degisikliklere-iliskin-gorusler-politika-notlari-2/> adresinden erişilmiştir.
- Özbey, Ö. (2009). İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk. *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 45-63.
- Püsküllüoğlu, E., Anasız, B. T. & Hoşgörür, V. (2019). Türk Millî Eğitim Sisteminde İç Denetim Sorunsalı. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5, 266-275.
- Sayıştay Başkanlığı. (2019). *Millî Eğitim Bakanlığı 2018 Yılı Sayıştay denetim raporu*. https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/62643830/files/raporlar/kid/2018/Genel_B%C3%BCt%C3%A7e_Kapsam%-C4%B1ndaki_%20Kamu_%C4%B0dareleri/M%C4%B0LL%C4%B0%20E%-C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%20BAKANLI%C4%9El.pdf adresinden erişilmiştir.
- Tem-Sen. (2018). *TEM-SEN tarafından yapılan bu çalışma ile Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş yapısıyla ilgili yaşanan sorunların çözümüne yönelik rapor*. <http://www.temsen.org.tr/wp-content/uploads/2018/09/MEB-TEFTİŞ-SİSTEMİ-VE-MAARİF-MÜFETTİŞLİĞİ.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Türk Eğitim-Sen. (2018). *Türk eğitim sistemine ilişkin görüş ve öneriler*. https://www.turkiyeegitim.com/d/file/tes_görüşveöneriler.pdf adresinden erişilmiştir.

Raporda yer verilen tartışmalara bağılı olarak aşağıdaki öneriler ön plana çıkmıştır:

- MEB maarif müfettişleriyle ilgili idari yargı kararları daha fazla kamu zararına yol açmadan ve vakit geçirilmeksizin uygulanmalıdır.
- Devlet sırrı niteliğı taşımadıkları aşıkâr olan eğitim kurumlarıyla ilgili denetim raporları kamuya açık hâle getirilmeli böylelikle sivil toplum kuruluşlarınca, akademik çevrelerce ve ilgili tüm kamuoyunca eğitimle ilgili tespit edilen sorunların öğrenilebilir ve tartışılabilir hâle getirilmesine olanak sağlanmalıdır.
- Sivil toplum, akademik çevre ve ilgili kamu kuruluşlarının katkısının olduğı bir fikir zenginlik içerisinde uygulanabilir çözüm önerileri geliştirilmesine olanak tanınmalı, böylelikle teftiş sisteminin etkililiğinin, verimliliğinin ve kamuoyundaki olumlu algının yükseltilmesi hedeflenmelidir.
- Merkeziyetçi bir anlayışla ve sayıca yeterli olmayan müfettiş kadrosuyla eğitim sisteminin denetlenemeyeceğı açık olduğundan denetim sisteminde yeni bir yapılanma ve yargı kararlarını da dikkate alarak liyakate dayalı ve sayıca daha fazla müfettiş istihdam edilmelidir.
- 2023 Eğitim Vizyonu'nda belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için üniversitelerle iş birliğı içinde müfettişlerin mesleki gelişimlerinin sürekliliğinin sağlanması şarttır.
- Yeni denetim sisteminde merkeziyetçi hantal ve verimsiz bir yapı yerine bölge biçiminde bir teşkilatlanma yerinde olacaktır.